

Felületmódosító és bevonatoló eljárások orvostechnikai alkalmazása

Dr. Mészáros István Attila
meszaros.istvan.attila@gpk.bme.hu

1

1

Felületmódosító technológiák

A leggyakrabban változtatott tulajdonságok a felület keménysége, kopásállósága, súrlódási együtthatója, kémiai összetétele, a felületi réteg kristály ill. szövetszerkezete, (a szerves molekulák adszorpciójának szempontjából lényeges) felületi energiája, mechanikai kifáradási határa és ridegsége azaz a töréssel szembeni ellenállóképessége.

2

2

3

4.2. Bevonató eljárások:

- pozitív anyagtranszport (anyagfelhordás)
  - plazmaszórás
  - bevonás bioaktív anyaggal
  - ionimplantáció
- negatív anyagtranszport (anyageltávolítás)
  - vegyi kezelés
  - homokfúvás
  - lézeres felületkezelés

4

4

Felületmódosító technológiák

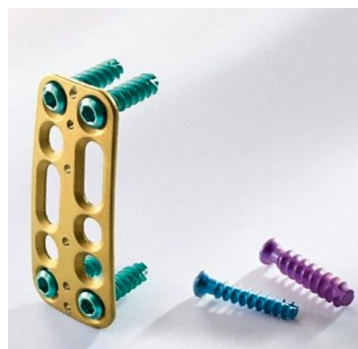
- Bevonatok készítése kémiai és elektrokémiai úton
- Nem-fémes elemek koncentrációjának növelése heterogén reakciókkal
- Termikus szórás
- CVD
- PVD
- Ionimplantáció és ion mixing
- Felület olvasztás vagy edzés nagy energiasűrűségű besugárzással

5

5

Bevonatok készítése kémiai és elektrokémiai úton

pl. kemény króm réteg leválasztására
horganyzás
eloxálás (Al_2O_3)
 TaO_2 , TiN , TaN , HfO , HfN

Nem-fémes elemek koncentrációjának növelése heterogén reakciókkal

(izzítás gázelegyekben)
karbonizálás, nitridálás acélok esetén

6

6

Termikus szórás (thermal spraying)

Fémek, ötvözetek, oxidok, boridok felvitelére alkalmas. A magas hőmérsékletű porlasztott anyagrészek (200-5000 °C) nagy sebességgel (30-900 m/s) ütköznek a target felületébe. A technológia általános problémája a tapadás.

Fajtái:

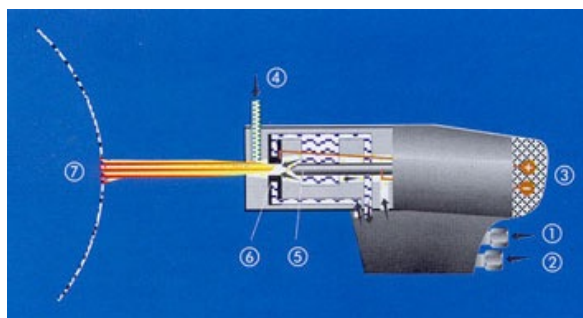
- *Lángszórás: gáz+oxigén láng, 2800 °C, 30 m/s, főleg fémbevonatokhoz, tapadás gyenge*
- *Plazmaszórás: plazma (inert gáz), 4-5000 °C, 250 m/s, fém (titán) kerámia (hidroxiapatit) bevonatok, elfogadható tapadás, szokásos rétegvastagság: 0.1-2 mm*
- *Robbantásos szórás: gáz+oxigén elegy, robbantás, 3900 °C, 900 m/s.*

7

7

Problémák:

- tapadás
- réteg porozitás
- szennyezés
- repedezés
- összetétel

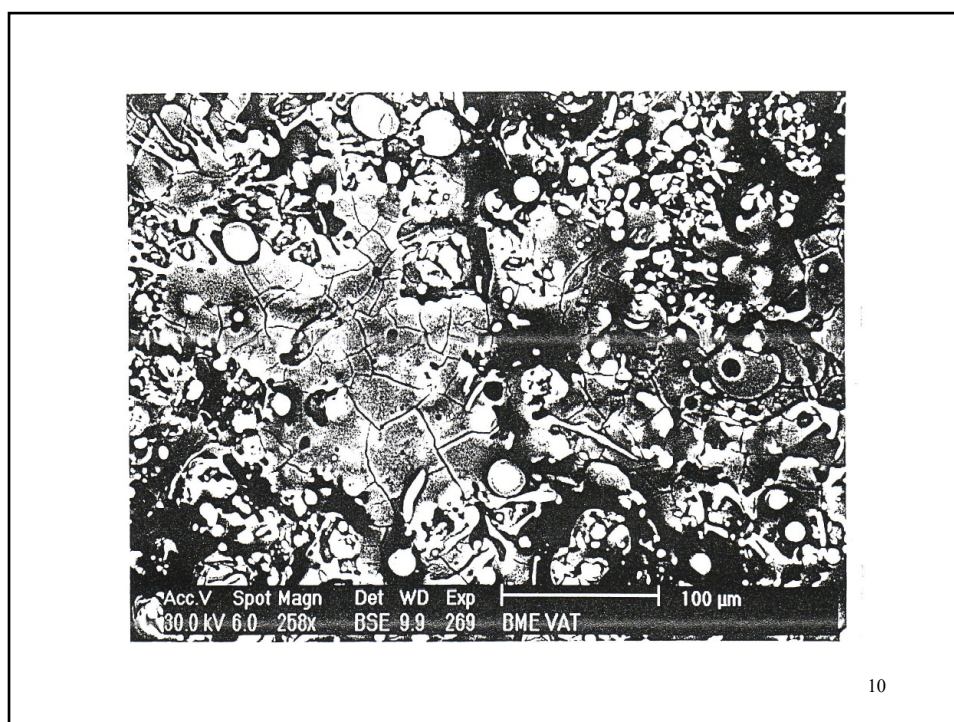
8

8

Plazmaszóró anyagok	
Tiszta fémek	Ni, Cr, Mo, Al, W, Zn, Ag, Cu, Ta, Fe, Sn, stb.
Ötvözetek	NiCoFe, CoCrFe, CoMoSi, NiCrAl, CrNiW, CoCrW, CuAl, CuSn, CoCrNi, NiCr,
Álötözetek	Ni-Al, Ni-Ti
Önfolyósító ötvözetek	Ni-CrBSi, Co-Ni, CrBSi
Keverékek	Önfolyósító porok + WC vagy Mo keveréke
Fém karbidok	WC, Cr ₃ C ₂ , TiC, MoC
Boridok	TiB ₂ , ZrB ₂ , CrB ₂ ,
Szilicidok	MoSi ₂
Cermentek	Ni+CrO, W+Cr ₂ O ₃ , Mo+Al ₂ O ₃ , NiAl+Al ₂ O ₃ , NiCr+MgO ₃
Oxid kerámiák	Al ₂ O ₃ , Al ₂ O ₃ +TiO ₂ , Al ₂ O ₃ +Cr ₂ O ₃ , Al ₂ O ₃ +SiO ₂ , Al ₂ O ₃ +LiAlO ₂ , ZrO ₂ , ZrO ₂ +CaO, TiO ₂ , Cr ₂ O ₃

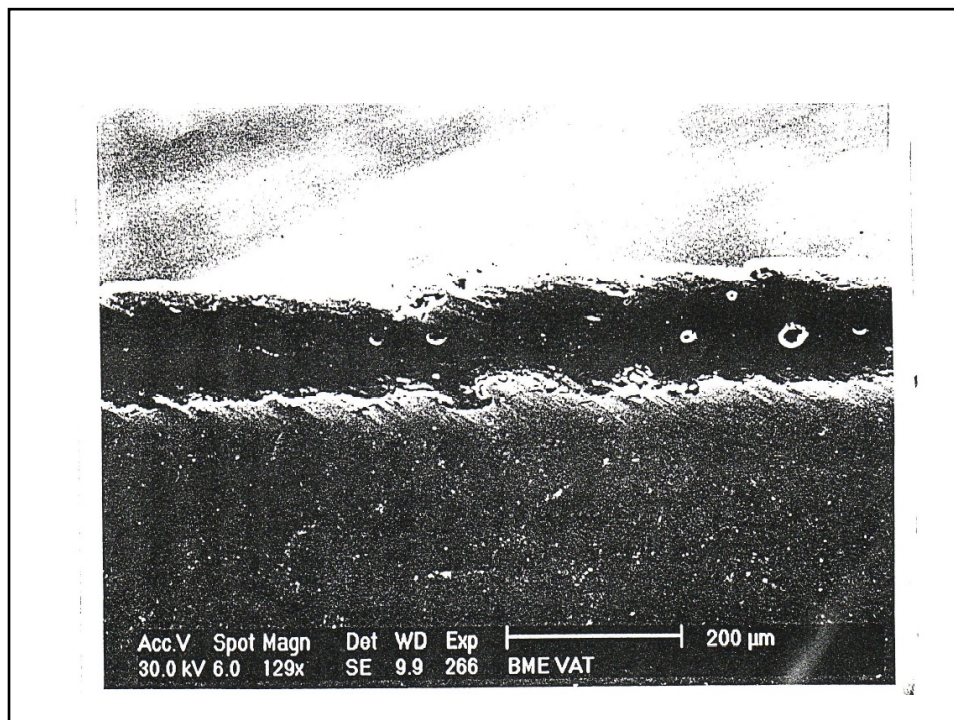
9

9

10

10

11

CVD eljárások

Kémiai gőzfázisú rétegleválasztás (chemical vapour deposition), a szubsztrát felületén gáz fázisból adszorbeálódó reagensek között lezajló kémiai reakció eredményezi a rétegnövekedést.

Előnyei:

- szintézis az olvadáspontnál alacsonyabb hőmérsékleten
- tömör, jó tapadású réteg
- epitaxiális növekedés lehetséges
- jól használható bonyolult felületek (üregék) bevonására

Hátrányok:

- szubsztrát magas hőmérsékletű (500-700 °C)
- reagensek drágák és sokszor agresszívek
- esetenként nem gazdaságos

12

12

PVD eljárások

(physical vapour deposition), rétegleválasztás fizikai módszerekkel

Típusai:

- vákuumgőzölés
- porlasztás (semleges gázionokkal)

Előnyei:

- jó tapadású, tömör rétegek
- szubsztrát hőmérséklete alacsony (500 °C)

Reaktív PVD ill. plazma CVD

Az elpárolgatott vagy porlasztott atomok reaktív gázokkal lépnek kölcsönhatásba és vegyületté válnak le.

13

13

Ionimplantáció és ion mixing

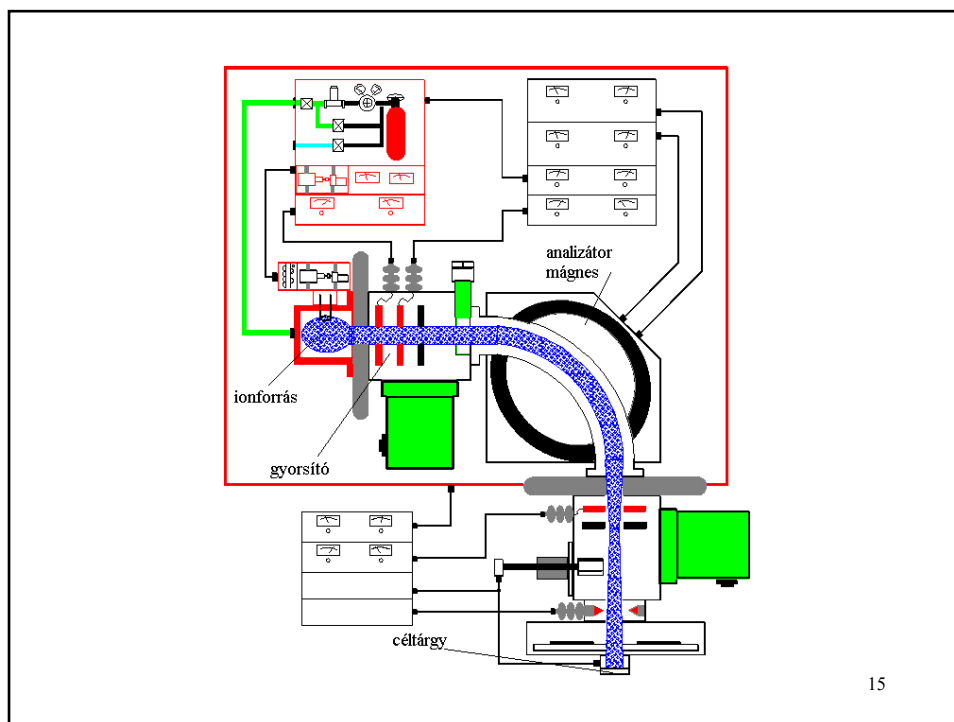
Felhasználható a felületi tulajdonságok javítására méret változás nélkül (alacsony hőmérsékletű eljárás). A folyamat során nagyenergiájú ionokat visznek be a szilárd test felületi rétegébe. Az alkalmazott ionfajta elvileg tetszőleges, gyakorlatban főként N, B, O, Cr ionokat használnak. Az alkalmazott ionenergia tipikusan 20-300 keV, az ionáramsűrűség néhány A-mA/cm² tartományba esik. Az eljárás behatolási mélysége a néhány nm-m tartományba esik. Az ionkoncentráció mindig Gauss eloszlású.

Ionimplanter:

ionforrás, tömegszeparátor, gyorsító, pásztázó, mintakamra, nagyvákuum rendszer

14

14

15

Az ionimplantáció következményei:
 sugárzási károsodás
 a felületi réteg megváltozása (metastabil fázisok létrejötte, finom szemcseszerkezet és kiválások, oldékonyság növekedés)

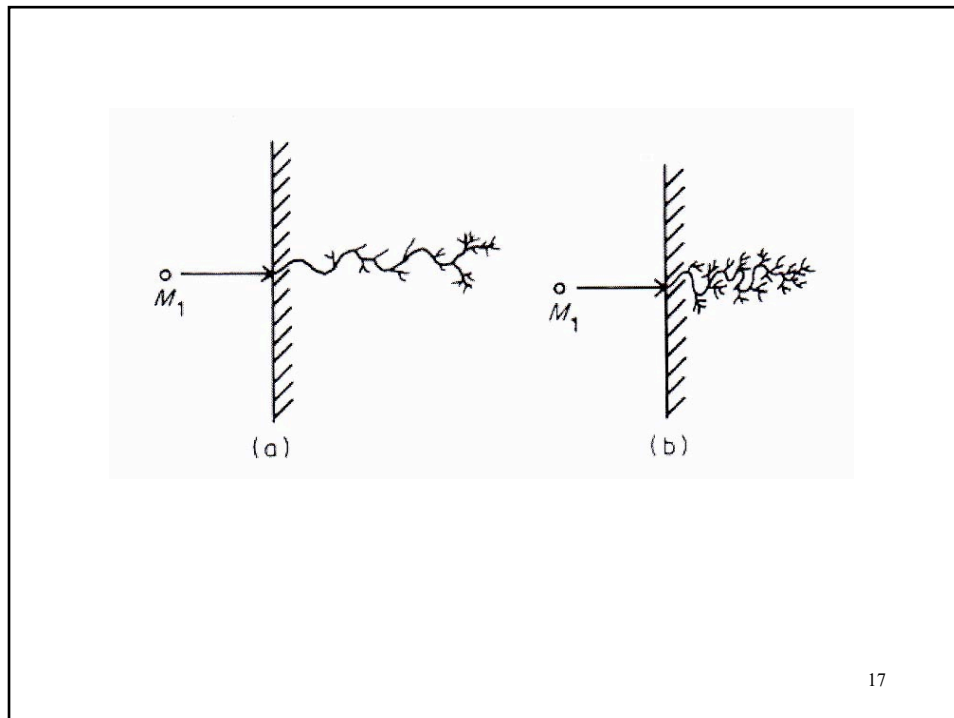
Előnyök:

- erősen sérült (esetleg amorf) felületi réteg létrehozása
- fémeknél az oldékonysági határ növekedése
- metastabil fázisok kialakítása
- alacsony hőmérsékletű eljárás (nem okoz alakváltozást)
- nincs tapadási probléma
- rendkívül tiszta környezetben történik a rétegleválasztás

16

16

17

Hátrányok:

- költséges (nagy beruházást igényel)
- a nagyvákuumrendszer használata miatt kis termelékenységű ($10^{-4} - 10^{-5}$ Pa)
- nem sík geometriánál a munkadarab forgatása szükséges
- a felületi réteg sekély.

Az ionimplantációt kiterjedten használják ötvözet alapú implantátumok kopásállóságának és súrlódási együtthatójának javítására (pl. saválló acélok ill. titánötvözetek N, C vagy B ionokkal való bombázása mesterséges ízületeknél), továbbá kerámiák (Al_2O_3) ill. kerámia rétegek szívósságának növelésére.

18

18

Az ion mixing

Ionos keverés eljárás esetén rétegszerkezeteket bombázunk inert gázok (Ar+, He+) ionjaival homogén -esetleg amorf- fázis létrehozása céljából. Az ion mixing eljárás egyedülálló az idegen természetű rétegek közötti tapadás javításában, így pl. alkalmas az ötvözetek felületére előzetesen leválasztott hidroxipatit rétegek kötésének jelentős javítására.

19

19

Felület olvasztás vagy edzés nagy energiasűrűségű besugárzással

(elektronsugárral vagy lézerrel)

Módszerek:

- elektronsugaras olvasztás (pásztázó sugárral)
- lézeres olvasztás (a sugár vagy a darab mozgásával), hűtési sebesség: 10^8 - 10^{11} K/s

Eljárások:

- edzés: a felület gyors felhevítése majd lehűtése (olvadás nélkül)
- olvasztás: a darab felületi rétegének átolvasztása
- ötvözés: ötvözőelem bevitele a felületi rétegbe
- beágyazás: nem ötvöződő anyag bevitele a felületi rétegbe
- a felület morfológiájának megváltoztatása (érdesítés)
- bevonatolás (Ti, biolan)

20

20

A nagy energiasűrűségű besugárzások hatásai a felületi rétegre:

- a felületi réteg kémiai összetétele megváltozik
- a réteg szerkezete változik meg:
  - szemcsefinomodás,
  - kiválások méretének csökkenése,
  - túltelített szilárdoldat létrejötte,
(a gyors megszilárdulás eredményeképpen)
  - amorf réteg kialakulása lehetséges (laser glasing).

21

21

Nd-üveg lézer

1064 nm (= 1,064 μm)

20*10 mm => 1*1 mm

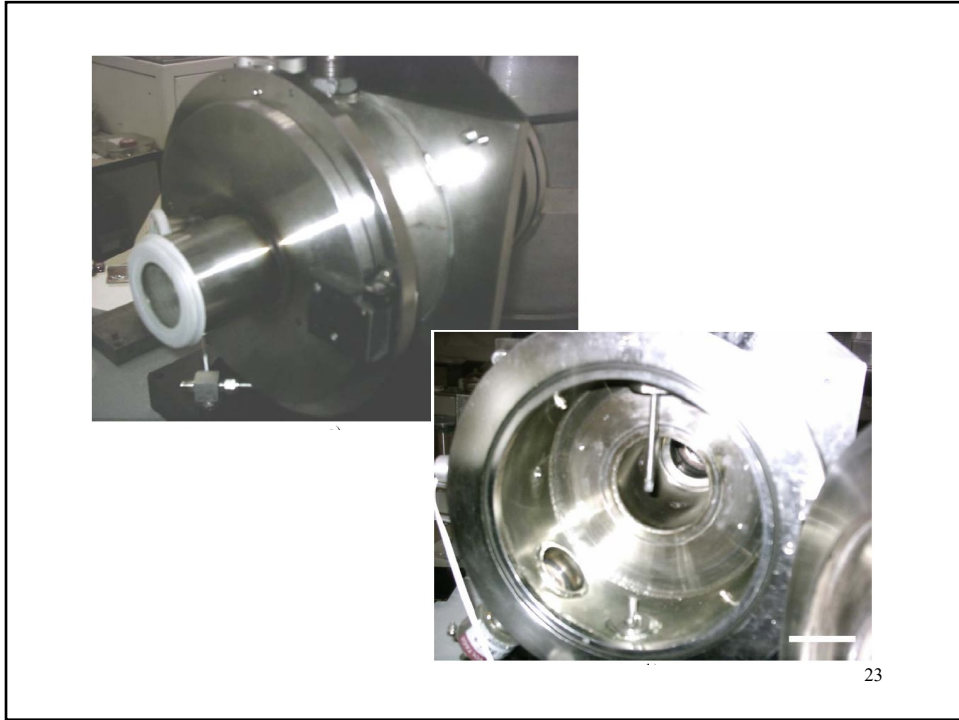
3 Joule

30 nsec

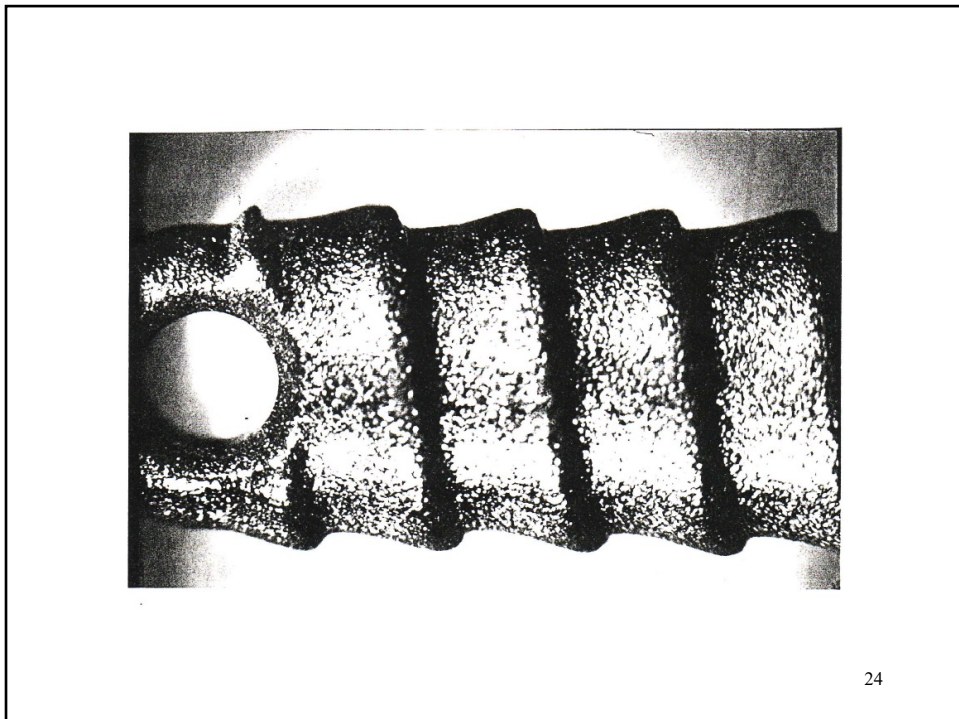
=> 10^8 W/mm^2 Felület hőmérséklete: 5-6000 $^{\circ}\text{C}$ Mélység: ~ 10 μm

22

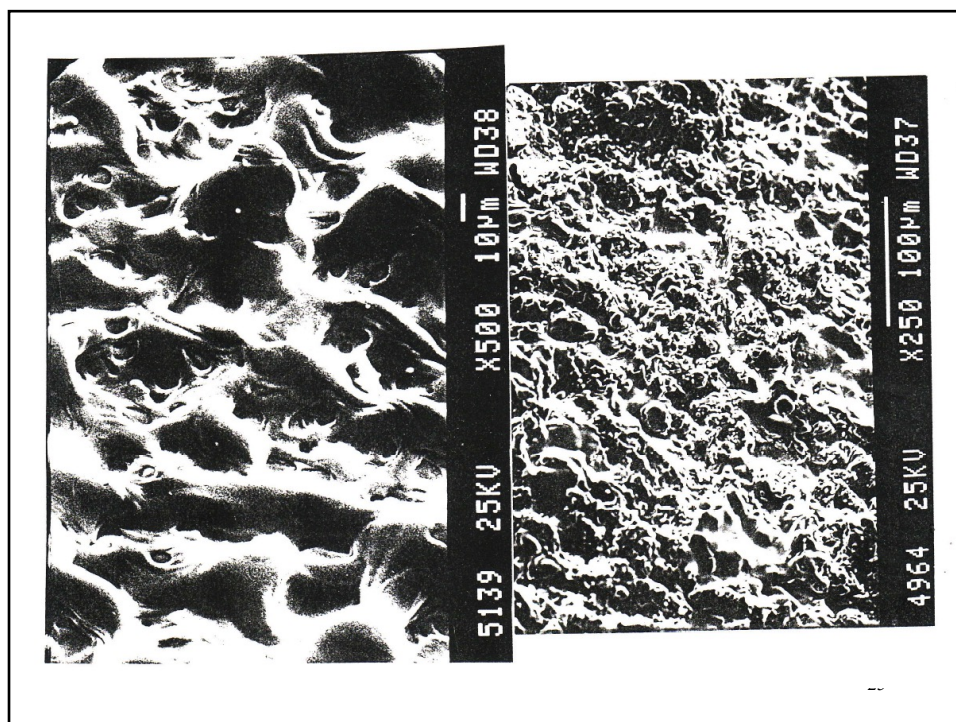
22

23

24

25